כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תזריע והחודש ■ כ"ד אדר ב' ה'תשע"ד ■ 26.03.2014 ■ גליון מס' 268

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

המכתב שלא נשלח
והנה עצה נפלאה להסרת שנאה מהלב, היא מובאת בספר המופלא "חובת התלמידים" - להאדמו"ר הקדוש...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
השרב ממיס לנשים את איפור הפנים ואת צבע העיפרון הירוק מתחת לעיניים. האם מותר לנגב בשבת כדי להסיר את האיפור?...
המשך בעמ' 2

סיפור לשבת
גלגולו של סיפור
לכבוד יום י"ג ניסן, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אנו מביאים סיפור מופתי שסיפר הרבי (מלובביץ')...
המשך בעמ' 3

שביבים
■ סגולה לרווחת חג הפסח
■ אכילת דגים בשבת
המשך בעמ' 4

טומאה וטהרה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הטומאה אינה אחידה, יש בה סוגים שונים ומדרגות שונות: החל מהמת עצמו שהוא אבי אבות הטומאה, למטה ממנו אבות הטומאה שהם: "השרץ ושכבת זרע וטמא מת" (כלים פ"א), סוגי טומאה נוספים הם טומאת הנדה, היולדת, זב וזבה, טומאת נבלה, וכן טומאת צרעת האדם, הבגדים והבתים. (עיין רמב"ם ספר טהרה). אמנם הטומאה והטהרה הן גזירת הכתוב, כדברי המדרש: "אמר להם, חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה: חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי" (במד"ר פי"ט). ועם זאת נוכל בעיון נוסף להבחין בנתון משותף לכל סוגי הטומאה. ריה"ל בספרו הכוזרי (מאמר ב אות ס) הקדים לומר שאין לצפות שהשכל האנושי ירד לעומקו של הענין האלקי, ולכן אל לנו לבקש סיבות וטעמים למצוות התורה, אבל אחר בקשת המחילה שלו על הטעמים שנתן הוא מדגיש שאינו מחליט שאכן כך הדבר, לאחר מכן הוא מנסה לומר שאפשר שטומאת הצרעת וטומאת הזיבות הן תלויות בטומאת המת, כי המוות הוא ההפסד הגדול, וכן האבר הנגוע בצרעת הוא כמת, וכן הזיבה היא זרע שנפסד שהיה מוכן להיווצר ממנו יצור אנושי. לפי דבריו ה"מוות" הוא הסיבה המשותפת לכל הטומאות.

המוות כסיבה לטומאה היא ברורה בטומאות הבאות: אדם מת, או שרץ מת, או נבלה שהיא בהמה או חיה מתה, כל הטומאות הללו הן של בעלי חיים שנשללה מהם החיים, והשלילה הזו היא המביאה לטומאה. בקטגורית המוות אפשר גם לכלול את טומאת הזיבה, שכבת זרע והנדה, שגם הם תוצאה של שלילת החיים, שמהמצב הקודם שלהם יכלו להיווצר חיים חדשים ועכשיו היא נשללה. והנה בטומאה שהסיבה שלהם היא המוות אנו רואים שככל שהחיים שנשללו היו ברמה גבוהה יותר כך דרגת הטומאה שבו חמורה יותר: ישראלי שמת מטמא אפילו באהל, גוי שמת אינו מטמא אלא במגע, שרץ ונבלה טומאתם חמורה פחות, כי במיתתם נשללו חיים ברמה נמוכה יותר. כמו כן בשכבת זרע או דם הנדה שלא נשללו כאן חיים ממש אלא רק אפשרות של חיים, טומאתם נמוכה מטמא המת. ואולי גם טומאת היולדת קשורה למוות, אם נקשור אותה לחטא אמנו חוה, שבעטיה באה המיתה לעולם, ומאז בכל לידה מונח גרעין המוות, כמאמרם: "על כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה מת".

סיבה נוספת המביאה טומאה הוא החטא, ובקבוצה הזו נכללים הנגעים (צרעת הבית, הבגדים והבתים), כמו שאמר רבי יוחנן (ערכין טז א): "על שבעה דברים נגעים באין: א. על לשון הרע, ב. על שפיכות דמים, ג. על שבועות שוא, ד. ועל גלוי עריות, ה. על גסות הרוח, ו. על הגזל, ז. על צרות העין". ואולי החטא אינו סיבה נוספת, אלא גם בעומק החטא יש משהו מהמוות, כמאמרם: "רשעים בחייהם קרויים מתים".

התרופה לטומאה היא הטהרה הבאה לאחר טבילה במים חיים, ובניגוד למות המסמל את הקמילה, מסמלים המים את החיים והפריחה, ולכן בכוחה לסלק את הטומאה ולהביא את הטהרה. והנה לא רק לגוף הפיזי יש טומאה וטהרה, אלא גם לנפש הרוחנית של האדם יש טומאה וטהרה, הטומאה הרוחנית היא החטא, והטהרה ממנה היא באמצעות התורה, על הפסוק (במדבר כד') (ה) "מה טובו אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: (ו) כִּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנָּוֹת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע ה' כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם" דרשו בתנא דבי אליהו רבה (פכ"א): "מה טיבן של נחלים אצל בתי כנסיות ובתי מדרשות? אלא לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מן הטומאה לטהרה, כך בתי כנסיות ובתי מדרשות מעלין את האדם מן הטומאה לטהרה" ובמדרש (שיר השירים א) אמרו: "מה מים מטהרים את האדם מטומאה שנאמר: 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם' כך תורה מטהרת הטמא מטומאתו, שנאמר: 'אמרות ה' אמרות טהורות".

המכתב שלא נשלח*

והנה עצה נפלאה להסרת שנאה מהלב, היא מובאת בספר המופלא "חובת התלמידים" - להאדמו"ר הקדוש מפיעצסנא זיע"א, וזהו תוכנה [לשון הספר מליצית ביותר - לשון זהב, והרוצה לראות הדברים במקורם ובאריכות, יעיין בפרק ט' וירווה נחת: אם יש בקרבך שנאה כבושה על אחד מחבריך, ואתה רוצה להסירה, וכידוע בגלל שנאתך עליו, אתה רואה עליו חסרונות מלאים, העצה א"כ היא כזאת: כתוב אליו מכתב, ובו תכתוב לו את כל אשר בלבך, תזלזל בו ותתקוף אותו כאוות רצונך, אך לא תשלח לו אותו, אלא במשך מס' ימים תקרא את המכתב בפיך, ותייצר לעצמך כאילו אתה עומד נגדו, מחרף ומגדף אותו, ואחר מס' ימים תיווכח לדעת, כי כעסך עליו יסור ממך. ואם אתה בעל נפש עוד תרוץ לפייסו, וההסבר לענין הוא כדלהלן: חוק הנפש הוא, שכאשר מחרף ומגדף האדם את שונאיו, יסור מעט כעסו ממנו, אך כיון שחברו עונה לו, לכן תגדל אז שנאתו, אך כיון שאתה כתבת מכתב לפי מדת שנאתך הגדולה, וקראת אותו בפיך, א"כ שכך מעט כעסך, וביום השני כשתקרא את המכתב - יתחיל הלב שלך להתייסר מעט, ותאמר לעצמך - מדוע כ"כ זלזלתי בו? ואתה כבר לא יכול לקרוא את הדברים בכעס גדול כאתמול, אך כיון שקבלת על עצמך לקרוא, ועוד לא נח כל כעסך מעליו, לכן אתה עוד מכריח את עצמך וקורא, וביום השלישי כעסך נרגע עוד יותר מביום השני, אתה כבר לא יכול לקרוא את המכתב, ובליבך עולה חרטה על הטחת העלבונות ודברי החירופים שבו, ואתה כבר מבקש תחבולות כיצד להתפייס, האיש בעל טוב הלב ימהר להתפייס והקשה עורף יצטרך לקרותו יותר פעמים, אך לבסוף כולם יתפייסו, ומסיים בעל "חובת התלמידים": אבל רק לפעמים רחוקות תעשה עצה זאת במכתב, ותזהר בו מאד שלא תאבדהו, ולא יראוהו אף חבריך היותר קרובים לך, כי פן יוודע חבירך מזה שכתבת עליו, ועוד יגדל כעסו עליך! .

להתפלל על השונאים

בהספדו המרטיט של הגאון העצום רבינו משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל, על אחיו הגדול רבי שמואל זצ"ל - רבה של קרית אתא, הביא בין בתרי דבריו כך: אתה אף פעם לא היית ב"שדרות הציונות אחת עשרה" - שם בסימטא, לא היית אף פעם, לא בשתיים בלילה ולא בשלוש בלילה, אף פעם לא עברת שם - אבל, אולי כן עברת פעם או אולי תפגוש בן אדם שכן עבר שם והיא יגיד לך... כל היקום יִשן, ושם, בסמטה - שומעים קולות חרישים... תיגש, ותשים את האוזן... ותשמע... - הרב אומר תהילים בבכיות... על מי הוא בוכה? על מי אומר תהילים? היום הוא שמע על אחד, שעשה לו כ"כ הרבה צרות "וישטמוהו ורובו, וימררוהו בעלי חיצים"... הוא שמע עליו שחלה במחלה קשה, אז הוא מתפלל... ושומעים שהוא אומר בתפילתו: "רבונו של עולם, שח"ו זאט נישט, פארעכנט ווערן, אני בכלל לא צד בענין"... וזו הייתה מהותו.

ונסיים בתפילתו של צדיק יסוד עולם בעל "הנועם אלימלך" זיע"א: "שנראה כל אחד מעלת חברנו ולא חסרונם... ואל יעלה בלבנו שום שנאה מאחד על חברו חלילה" אמן כן יהי רצון!

* מתוך "אור נחל שורק"

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואלת מלכה זבירין (היום בניו יורק): ימי הקיץ מתקרבים ופעמים שבשבת השרב ממיס לנשים את איפור הפנים וגם את צבע העיפרון הירוק מתחת לעיניים. האם מותר לנגב בשבת כדי להסיר את האיפור?

תשובה: איפור הפנים מותר להסירו בשבת (באופן שאין חשש סחיטה) ובאשר לצבע העיניים יש להחמיר ולהסירו בשינוי, והמקלה להסיר כדרכה יש לה על מי לסמוך.

ביאור: נחלקו פוסקי זמננו האם מותר להסיר לק מעל הציפורניים בשבת, דיש מהפוסקים שסברו שאף שיש מלאכות בשבת שגם המלאכות ההכיות שלהם אסורות, כגון קושר ומתיר, תופר וקורע, כותב ומוחק. מלאכת צובע לא מצינו מלאכה הכיית, ולכן אין איסור בעצם הורדת הלק מהציפורניים בשבת, וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א.[א] אמנם הגרש"ז אוירבעך זצוק"ל מצדד דיש לומר דכשם שמצינו לאסור מחיקת כתם כדי לחזור ולכתוב[2], כך גם אסורה הסרת צבע כדי לחזור ולצבוע[3].

והוא הדין באשר להסרת איפור בשבת, דלפי דעת הגר"נ קרליץ שליט"א מותר, ולפי דעת הגרש"ז אוירבעך זצ"ל יש להחמיר.

ועיין בספר אורחות שבת פרק ט"ו סעיף נ"ט, שפוסק בזה להקל (הן באשר להסרת לק והן באשר להסרת איפור) ומנגד בספר שמירת שבת כהלכתה פרק י"ד סעיף ס"ו (מהדורה שלישית-חדשה) מצדד להחמיר[ד] (באשר להסרת לק).

ואולי יש להכריע דבאיפור שעל הפנים, שאין הוא מתקיים לאורך זמן, וממילא אין בו אלא איסור דרבנן אף בעצם האיפור, באשר להסרתו נסמוך להקל על הדעות הסוברות שאין שום איסור בהסרתו[ה], אך באשר לעפרון שכחלים בו את העין, שהוא פעמים מתקיים לאורך זמן, נחשוש להחמיר שיש בהסרתו איסור כדברי הגרש"ז זצ"ל, וסברא נוספת להחמיר בנידון זה היא משום שהרמב"ם פסק בפכ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב דאסור לכחול את העין בשבת משום 'כותב' ולא משום 'צובע' וא"כ לפי הרמב"ם בודאי יהיה בזה איסור של 'מוחק', ולכן כדאי להסיר צבע זה בשינוי, כגון ביד שמאל, ואז נוכל להסתמך על דברי המקלים באופן מרווח יותר, והמקלה להסיר כדרכה, יש לה על מי לסמוך.

עוד יש להדגיש דבכל הנ"ל יש להיזהר שלא לבוא לידי חשש סחיטה במהלך הסרת האיפור והצבע.

א - מובא בספר אורחות שבת פרק ט"ו הערה כ"ה.
ב - שו"ע סי' ש"מ ס"ג.
ג - כך מביא בספר 'אהל שרה' לרב יהושע נויבירט שליט"א בפרק ד' הערה י"א, וכן בספר ששי"כ פרק י"ד הערה כ"ג (מהדורה חדשה) ועיין בספר ילקוט יוסף סימן ש"ג סעיף ט', ובהערה שם שגם דעת הגר"ע יוסף שליט"א להחמיר בזה, ומנגד מדברי האג"מ או"ח חלק ב' סימן ע"ט לכאורה מבואר דסבר דאין איסור בעצם הסרת האיפור ומחיקת הצבע.
ד - ואף שכותב שם שאם אין נכרית יש מקלים להוריד את הלק בעצמה, מ"מ המעיין בטעמיו כפי שמופיעים בספר 'אהל שרה' שם הערה י"ג, יראה דחלק מטעמי ההיתר הוא משום שהוא לצורך מצווה- טבילה, משא"כ בנד"ד. (וזה אחד מן ההבדלים שיש בין המדורה הקודמת של שש"כ למהדורה החדשה שיצאה כעת לאור, שבמהדורה הקודמת סתם להקל בזה בפי"ד סעיף ס"א).
ה - ויתכן דגם דעת הגרש"ז זצ"ל תהיה להקל בכה"ג, שהרי עיקר טעמו להחמיר בלק על הציפורניים משום שהוא מתקיים לאורך זמן ויש בו חשש איסור דאורייתא כמבואר בספר אהל שרה שם הערה י"א. ועוד יש לצרף דעת הפוסקים שמותר להתאפר (עכ"פ לגבי חלק מסוגי האיפור) בשבת (עיין שו"ת יבי"א חלק ו' או"ח סימן ל"ז וספר ילקוט יוסף סי' ש"ג סעיף ה') וא"כ ודאי שאין איסור בהסרתו לדעות אלו.

סיפור לשבת

גלגולו של סיפור*

באחד האתרים פורסם הסיפור הבא ודברי הפתיחה שבהקדמתו:

לכבוד יום י"ג ניסן, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אנו מביאים סיפור מופתי שסיפר הרבי (מלובביץ') באחת ההתוועדויות מתוך הספר "רבותינו נשיאינו" חלק חמישי, בעריכת החוקר החסידי ר' יוסף יצחק קמינצקי, שיראה אור בקרוב. אחד מתושבי ליובאוויטש, חסיד של אדמו"ר הצמח צדק, שהיה מהדר מאד בקיום המצוות, היה בפסח מקפיד, ונזהר מאד מכל חשש, ואפילו חשש רחוק ביותר של חמץ. הוא הקפיד להכין בעצמו את כל מה שיאכל בפסח ולא לסמוך על אף אחד. בעצמו אפה את המצות, בעצמו בישל את התבשילים, ואפילו במים שהיו בביתו לא השתמש, אלא שתה רק מימי הבאר שעמדה בחצרו, שהייתה מיועדת לפסח. וכמובן שהוא לא הכניס לפיו דבר מאכל שמישהו אחר בישל. עד כדי כך הגיעו הדברים, שהוא נמנע מלבוא אל אדמו"ר הצמח צדק בכל ימי הפסח, מחשש שמא יכבדוהו במאכל או במשתה ולא יוכל לסרב בפני הרבי. שהרי זה ייראה כאילו הוא מטיל ספק בכשרות בבית הרבי. רק ביום אחרון של פסח (שהוא יום-טוב שני של גלויות), כאשר מקילים בכמה עניינים (בחוץ לארץ), כגון אכילת שרויה, הרשה לעצמו לבוא ולהסתופף בצלו של הרבי. כאשר הבחין בו אדמו"ר הצמח צדק, הוא פנה אליו ואמר: "דע לך כי נכשלת בשוגג בחמץ בפסח! לך מהר ובדוק את הבאר שבחצר ביתך". רץ החסיד לביתו, בדק את באר המים שבחצרו, והנה שוד ושבר, כיכר חמץ צפה על פני המים - חמץ גמור! כשהוא מבוהל ומבועת מיהר החסיד להגיע לחצרו של הרבי ובקש מהגבאי שיכניסו בדחיפות לרבי. כשנכנס לצמח צדק הוא שאל אותו שלוש שאלות: השאלה הראשונה הייתה, למה מגיע לו עונש כבד כל-כך מלמעלה, בשעה שהוא עשה את כל מה שביכולתו להישמר מחשש חמץ, ולבסוף נכשל בחמץ ממש?! שאלתו השנייה הייתה, מכיוון שהרבי רואה הכל, והוא ראה שיש חמץ ממש בבאר שבביתו, אם כן מדוע לא הזהיר אותו הרבי מאכילת חמץ?! והדבר השלישי, הוא ביקש מהרבי "תיקון" על העוון החמור שנכשל בו.

ענה לו אדמו"ר הצמח צדק: על שאלתך הראשונה, למה מגיע לך להיכשל בעוון כה חמור - אין זה עונש שמגיע לך, אלא זו תוצאה ישירה מהתנהגותך. אמנם על האדם לעשות כל מה שביכולתו שלא ייכשל חלילה באיסור, אבל כל מה שיעשה האדם אינו מספיק, הוא תמיד צריך לעזר ולסיוע מלמעלה, מכיוון שאתה עשית כל כך הרבה בעניין זה, וסמכת רק על עצמך, ולא סמכת גם על הקב"ה, לכן קרה לך מה שקרה. לשאלתך השנייה, מדוע לא אמרתי לך דבר וחצי דבר, על החמץ שהיה בבאר, התשובה היא, כי פשוט לא ראיתי אותך מול עיניי, אתה הרי חששת לאכול בביתי ולא הגעת לכאן בכל ימי הפסח. ולבסוף נתן לו הרבי "תיקון תשובה" על כל מה שקרה.

את הסיפור הזה סיפר הרבי נשיא דורנו, באחת ההתוועדויות. והרבי הוסיף ואמר: למרות שלפני אדמו"ר הצמח צדק הכל גלוי וידוע, והוא ראה את האיש גם כשלא עמד מול עיניו, כי הרי הרבי צופה ומביט למרחוק, ורואה את כל מה שקורה גם במקומות מרוחקים, בכל זאת יש הבדל בין מי שנמצא קרוב בגשמיות לרבי, לבין מי שרחוק בגשמיות מהרבי. כאשר אדם נמצא רחוק בגשמיות מהרבי קשה לרבי להעיר לו כשהוא עושה דבר-מה שאינו ראוי. ואילו כשנמצאים קרוב לרבי, קל יותר להעיר למי שמתנהג שלא כראוי. עד כאן הסיפור כפי שנתפרסם באותו אתר. על אף המפורש לעיל ש"את הסיפור הזה סיפר הרבי נשיא דורנו, באחת ההתוועדויות", אך מכיון שעד כה לא נמצאה אותה שיחה עלומה, וגם לא מצינו מי שיזכור שהרבי אכן סיפר זאת אי-פעם (וכפי שכבר תמהו על כך המגיבים באתר הנ"ל ובאתר נוסף), מותר לנו לפקפק באמיתותה של שמועה חדשה זו. לעומת זאת הצביע אחד הגולשים על מקורות אחרים שבעקבותיהם הגענו לשרשי הסיפור הנעוצים בבית טשרנוביל, והצדיק בעל המעשה הוא המגיד ר' מרדכי מטשרנוביל ולא אדמו"ר ה'צמח צדק'!

* * *

בחצר סקווירא - לבית טשרנוביל - מקובל הסיפור מפיו של כ"ק האדמו"ר ר' יעקב יוסף (תרנ"ט-תשכ"ח), שהיה מספרו בכל שנה ושנה בעת נסיעתו לשאיבת מים שלנו. וידועה דרכו שלא אמר דבר שלא שמע מרבותיו. להלן נוסח הסיפור כפי שסופר על-ידי בנו כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א ביום ההילולא של המגיד מטשרנוביל זצ"ל (כ' באייר) תשס"ג, ונתפרסם בקובץ 'בחצר

המשך בעמוד הבא...

הקודש' (פ' שופטים) שלאותה שנה. כאן הובאו דבריו בתרגום ללה"ק: ידוע הוא הסיפור שיהודי אחד בא פעם אל המגיד מטשרנוביל זי"ע באחרון-של-פסח, וראה שהנוכחים אוכלים איש עם רעהו ממאכלים משותפים ("מ'מישט זיך"), כמנהג ישראל שבאחרון-של-פסח אוכלים בשיתוף. אלא שאותו אדם מיאן לאכול בצורה זו...קרא המגיד מטשרנוביל לעומתו: "מדוע בביתך אינך משגיח? במים שהכנת לך מונחת חתיכת חמץ"! נחפז היהודי לצאת ורץ לביתו במורא גדול. שם ראה שאמנם במים מוטלת חתיכת חמץ ר"ל. בשובו שאל, ששלושה דברים מוקשים בעיניו:

א. אם המגיד מטשרנוביל ידע מכך, מדוע המתין עד אחרון-של-פסח ולא עורר אותו מיד עוד קודם הפסח?

ב. הוא מרגיש בעצמו שכבר נזהר בכל הזהירויות שאפשר לו לעשות, ואיך יתכן איפוא שיארע לו כדבר הזה?

ג. מה הוא הפגם שבמעשיו, שבעטיו מגיע לו עונש אשר כזה, שימצא בביתו חמץ בפסח ח"ו.

השיב לו המגיד מטשרנוביל: "כולן נסקרין בסקירה אחת" נאמר רק אצל הקב"ה, אבל אצלנו, אם חודרים ומביטים - רואים. כשראיתי שאתה ממאן לאכול במשותף אפילו באחרון-של-פסח, חפצתי להביט מה קורה אצלך בביתך... הסתכלתי וראיתי שיש שם חתיכת חמץ.

על השאלה השניה - כיצד קרה הדבר על אף שנזהר בכל הזהירויות - השיב לו: המשרת, הגוי, מפני שראה שאתה כל-כך לא רוצה, נקט בדרך של "דווקא" והכניס לשם חמץ!

ועל השלישית - מדוע מגיע לו עונש שכזה: מפני שאכן נזהרת בכל הזהירויות, אבל הרגשת שכבר עשית "הכל" ושום דבר כבר לא יכול לקרות... אבל באמת היה עליך לדעת, שאחר כל מעשיך ועניניך צריכים ל"סייעתא דשמיא"! זה מה שהיה חסר אצלך... והוא אשר הראוך, שאחרי שעושים את כל מה שעושים, עדיין זקוקים לייחל לסייעתא דשמיא שלא יבוא שום מכשול.

* * *

על המגיד מטשרנוביל אמורים הדברים - בנוסח שונה במקצת - גם בס' קדושת ציון של כ"ק האדמו"ר ר' בן ציון הלברשטאם מבאבוב הי"ד, פ' פנחס (הספר נדפס בשנת תשכ"ז, מכתבי תלמידיו ששמעו מפיו):

שמעתי ענין נורא שהיה אצל הרה"ק הר"מ מטשערנאבל זי"ע. כי היה רב בעירו אשר היה תלמיד חכם גדול וירא שמים, אך לא היה מכת החסידים, ולא היה בא אל הרבי ר"מ. פ"א באחרון של פסח, נמלך אותו רב בדעתו והלך אל שלחנו הטהור.

תיכף בדרכו על מפתן ביתו, אמר לו הרבי ר"מ שצריך לקבל על עצמו תשובה, כי נכשל באיסור חמץ בפסח.

הרב הזה נתחלחל מאוד, ותיכף הלך לביתו ויחפש בכל אשר בביתו ולא מצא שום דבר. ושאל לבני ביתו על כל הדברים שהיו משתמשים בהם בימי החג, ולא היה עליהם שום חשש. ופשפש ולא מצא, עד שבא אל חבית המים, כי היה מנהגם להכין חבית גדולה של מים שיהיה על כל ימי החג מפני הזהירות. וכשהיה מסתכל בחבית וראה מה שבתוכה נבהל על המראה, כי מצא בשוליו חתיכת לחם חמץ גמור. והוא היה משתמש בכל ימי החג במים האלו לבישול ולכל הצורך, ונכשל הוא וכל בני ביתו באיסור חמץ בכל ימי הפסח. וחזר לבית הרבי ובקש מאתו שיסדר לו תשובה. והוסיף ואמר, הנה יש לי תלונה עליכם, מאחר שמעיני כ"ת אין נסתר דבר ולא היה נעלם ממנו מה שנעשה בביתי, למה זה חכיתם עד בואי אצלכם ולא שלח לי מר בערב פסח להזהירני על זה קודם שנבא לידי מכשול. למה לא החיש להציל את נפשותינו מן האיסור החמור הזה. ענה לו הרה"ק, אל תחשדו אותי בזה, כי באמת לא ידעתי מזה עד היום, מאחר שלא היה לו שום קשר עמי. אך היום הזה, כאשר בא לביתי ונתקשר עמנו, אז נתגלו לי כל מטמונותיו וראיתי צרת נפשו ותיכף הזהרתיו על זה. עד כאן בס' קדושת ציון. וממנו נעתק (בשינויי לשון קלים) לספרו של ר' ישראל קלפהולץ אדמו"רי טשרנוביל (תשל"א).

* * *

אנו, לדרכנו, נמצאנו למדים, שגם בשעה שמספר הסיפור מציין מקור נאמן לדבריו - הוא כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיחתו "באחת ההתוועדויות" כבמקרה שלנו - עדיין יש לבדוק אחרי מספר הסיפור, האם אכן אמר הרבי את הדברים המיוחסים לו, או שמא מקור בדוי או הזוי הוא זה ולא היו דברים מעולם.

* כתב הסופר והחוקר החסידי, הרב יהושע מונדשיין וראה אור באתר שטורעם

שביבים / שאול שיף

סגולה לרווחת חג הפסח

חסידי פולין (וגם לא מעט ליטאים לקחו מרווח ביטחון) לחצרותיהם, נוהגים לספר שלושה סיפורים לפני חג הפסח ומובטח על פי אדמו"רי החסידויות, שסגולתם של שלושת הסיפורים הללו - שיהיו כל צרכי החג ברווח למי שיספר אותם לפני חג הפסח. יש להניח שהסגולה הזאת ידועה לרבים מכם ובכל זאת נספר הסיפורים עבור אלה שאינם מכירים אותה, ויהיה שולחן חג הפסח מרווח ומשובח אצל כולם.

הסיפור הראשון:

סוחר במשקאות חריפים, מחסידיו של הקוה"ט, רבי אלימלך מליז'נסק זי"ע, הכין לפני חג הפסח חבית גדולה של יי"ש - אותה היה נוהג להבריח אל מעבר לגבול ולמכרה - ומהרווח היה קונה ומכין את כל צורכי חג הפסח. אותה שנה, נסע החסיד בעגלה עם חבית היי"ש שלו - ותוך שהוא מנסה להבריח את הגבול - תפסו אותו עובדי המכס והחרימו את מטענו היקר. ואכן, החסיד נקלע למצב קשה ביותר -

כל כספו מושקע בחברת היי"ש - ואם אינו מצליח למכור את חברת היי"ש - הרי הוא נשאר חסר פרוטה - ומהיכן יביא את כל צורכי חג הפסח? מיד מיהר החסיד לרבי שלו, הרבי ר' אלימלך - וסיפר לו בדמעות שליש את כל המוצאות אותו ואת מצבו הכספי הקשה - וביקש לשמוע את עצתו. אמר לו הרבי ר' אלימלך לחזור לאנשי המכס ולומר להם שקרתה כאן טעות וזו אינה חברת של יי"ש אלא חברת של מים, ועליהם רק לטעום מהחברת כדי להיווכח בזאת. והחסיד, שהוא חסיד אמיתי עשה כעצת הרבי - וחזר אל המוכסים, ואמר להם שזו חברת של מים ועליהם רק לטעום וכו'. טעמו המוכסים ואכן היו אלו רק מים, ומיד החזירו את החברת לחסיד שמיהר להטעינה על עגלתו ולחזור לרבי ר' אלימלך ולהודות לו.

נכנס החסיד לרבי והתחיל בוכה שנית בדמעות שליש: הייתה לי חברת של יי"ש שאותה אמור הייתי למכור וברווח לקנות את כל צורכי חג הפסח - ועכשיו, כשהחברת יי"ש הפכה לחברת מים נשארתי חסר כל וללא פרוטה לפורטה ומהיכן אשיג את כל צורכי החג?

אמר לו הרבי - טעם גם אתה מהמשקה שבחברת. טעם החסיד מהמשקה ומצא שאכן הוא יי"ש משובח. וליהודי היו כל צרכי פסח בהרחבה גדולה.

הסיפור השני:

באחד הימים איבד המלך את טבעתו היקרה, שהייתה שווה הון תועפות, וגם הייתה יקרה לליבו. כל כך יקרה הייתה הטבעת למלך עד שהקציב מכספו לכסות מראש את כל הוצאותיו של כל מי שיקבל על עצמו לחפש את הטבעת. דבר זה פורסם בכל המדינה והגיע גם לאוזניו של יהודי פשוט ועני מאוד, שחי במדינת אותו מלך. והימים ימי חדש ניסן, ומתקרב חג הפסח והצרכים מרובים ולא היה ליהודי מהיכן לקנות צורכי החג. אמרה לו אשתו של היהודי: בעלי, היות ששמענו שהמלך נותן ביד רחבה לכל מי שמקבל על עצמו לחפש את הטבעת - לך מיד גם אתה לארמונו של המלך ותצהיר שם שגם אתה מוכן להתמסר לחפש את הטבעת היקרה. היהודי הפשוט והתמים עשה את רצון אשתו והלך לארמון המלך והודיע למלך שמוכן הוא לחפש את הטבעת היקרה. שמח המלך ומיד העניק ליהודי כסף ביד רחבה והיהודי חזר לביתו וקנה את כל צורכי החג - והתיישב יחד עם בני ביתו לחוג את ליל הסדר בשמחה גדולה. וכמובן, שהיהודי כבר שכח מהמלך ומהטבעת ומהחיפוש וכו'. הכומר הערמומי, יועץ המלך ששמו היה דייני, עקב אחרי היהודי והבין בדיוק מה שקרה כאן ומתוך שהוא גם שונא יהודים, מיד גילה את אוזנו של המלך, שהנה היהודי רימה את המלך, לקח את כל הכסף וקנה בו צורכי חג הפסח ואין לו שום עניין וכוונה לחפש את הטבעת האבודה.

המלך, לא השתכנע מיד מדברי הכומר והלכו שניהם לבית היהודי לראות כיצד הוא מחפש את הטבעת ואם אכן נכונים דברי הכומר. עמדו המלך והכומר מחוץ לביתו של היהודי, מציצים מבעד לתריסים, שומעים ורואים את היהודי ומשפחתו חוגגים את ליל הסדר ואומרים את הפיוט דיינו. והיו אלו יהודי גליציה שאינם מבטאים דיינו - אלא דייני. היה בעל הבית שר לבדו את כל השורה "אילו וכו'" - ובני הבית עונים אחריו בקול רם - דייני. שומע המלך מבעד לחלון שהיהודי מדבר אל המסובים וכולם עונים לו דייני - וכך שוב ושוב. והמלך משוכנע היה שהיהודי אכן חוקר ושואל את המסובים ליד שולחן הסדר, אם יודעים הם היכן נמצאת טבעתו היקרה של המלך. הוא שואל וכולם עונים דייני שוב ושוב: דייני. עומדים שם המלך והכומר דייני - וככל שצועקים בני הבית דייני, דייני - התחיל המלך לחשוד ביועצו ופני הכומר חפו. הזעיק המלך את השומרים ואסר את הכומר ולאחר שייסרו אותו, הודה הכומר דייני שגנב את טבעתו היקרה של המלך - וסופו היה שתלו אותו על העץ. וליהודי היו, כמסופר, כל צרכי הפסח בהרחבה גדולה.

הסיפור השלישי:

יהודי מאמין, תמים, ועניו, התפרנס מהפעלת בית מרזח שחכר מהפריץ המקומי. הפריץ היה מיודד עם היהודי ולכל שאלה ששאל את היהודי, נענה על ידו: בע"ה אעשה כך וכך, בסייעתא דשמיא אשתדל כך וכך וכיוצ"ב. באחת הפעמים שנפגשו, שאל אותו הפריץ: מהיכן באה פרנסתך? כמובן, רצה הפריץ לשמוע שהיהודי מחזיק לו טובה שהרי פרנסתו באה ממנו, אלא שהיהודי המאמין התמים השיב ואמר: פרנסתי באה רק מהקב"ה.

לשמע תשובת היהודי הרצין הפריץ, והתחיל לשאול את היהודי שוב ושוב שאלה זו בצורות שונות וציפה לשמוע בתשובותיו איזה רמז לטובה שמחזיק היהודי לפריץ המשכיר לו את בית המרזח. ואכן, היהודי לא נרמז בשום רמז ובכל פעם ששאלו הפריץ מאין באה פרנסתך? חזר היהודי והדגיש שפרנסתו באה ישירות מהקב"ה ולא משום מקום אחר חוץ מהקב"ה.

התרגז הפריץ על היהודי ואמר לו: מאחר שאינך יודע מי עושה עמך טובה ונותן לך פרנסה - עליך לעזוב את בית המרזח ולחפש פרנסה אחרת. היהודי נשאר לגור באותו מקום - אך נאסר עליו להפעיל את בית המרזח, וכך, לפני חג הפסח, מצא עצמו היהודי בלי פרנסה ובלי פרוטה לפורטה לקנות את צורכי החג מרובים. לפריץ היה אוצר במרתף ביתו ושם היו הרבה מטבעות זהב יקרי ערך שאותם אהב הפריץ למנות לעתים קרובות, וכך בכל יום היה הפריץ נכנס לאוצרו - סופר את מטבעותיו באהבה רבה ומצחצח אותם כדי שיאירו הצורות והדמויות המוטבעות ע"ג המטבעות. הפריץ היה יורק על המטבע ועם מטלית היה מצחצח את המטבע - כך הייתה דרכו של הפריץ לעסוק עם מטבעותיו - דבר יום ביומו. אותו פריץ היה "מהגדולים אשר בארץ" - ונהג להחזיק בביתו קוף - קוף אמיתי - שאותו היה לוקח לכל מקום שהלך. וכידוע, טבעו של הקוף לחקות את בני האדם הסובבים אותו - וכך, ראה הקוף, פעם אחר פעם, את הפריץ יורד לאוצר, יורק על המטבעות ואח"כ מצחצח אותן בהנאה רבה. והקוף, הרי הוא רק קוף וחשב לעצמו שודאי הפריץ אוכל את המטבעות הטעימות והמבריקות. ואכן, בוקר אחד ירד הקוף לתוך האוצר והתחיל לזלול את המטבעות. אכל ואכל עד שנפל והתפגר. כאשר ירד הפריץ לתוך האוצר וראה את הקוף המת - מיד התחכם להתנכל ליהודי חוכר בית המרזח. וכך, בערב פסח, שלח הפריץ את משרתו לזרוק את הקוף המת לתוך ביתו של היהודי. המשרת עשה כמצוות הפריץ ומיד הסתלק משם, חושב לעצמו - יהודי חסר דעת - זה חלקך לחג הפסח. תוך כדי שנחת פגר הקוף על רצפת חצר בית היהודי נקרעה בטן הקוף ומתוכה נשפכו כל מטבעות הזהב. לקח היהודי את מטבעות הזהב וקנה את כל צורכי חג הפסח בשפע רב ושמח וטוב לב ישב עם בני ביתו לערוך את סדר הפסח. עם חשכה, יצא הפריץ לבית היהודי והציץ מבעד לחלון הבית לראות כיצד חוגג היהודי את ליל הסדר. והנה רואה הפריץ שולחן מלא כל טוב, הנרות דולקים ואורחים רבים בבית וכולם נהנים ושרים ושמחים. הפריץ לא הבין מהיכן כל השפע הזה? נכנס הפריץ לבית היהודי ובפשטות שאל את היהודי מהיכן יש לך כל זה? - והיהודי, שהיה כאמור יהודי תמים לכל דבר סיפר לפריץ שמישהו עבר וזרק פגר קוף לתוך ביתו וממנו יצאו מטבעות של זהב ומהן קנה את כל צרכי החג.

הודה הפריץ ליהודי שאכן צדק באומרו שפרנסתו באה לו ישר מהקב"ה. - וליהודי היו כל צרכי הפסח בהרחבה גדולה. ואכן, אם כך מקובל מהצדיקים הראשונים, במסורת שעברה דרך כל תלמידי הרבי ר'

אלימלך, לספר ג' סיפורים אלה לפני חג הפסח - וזאת כסגולה לרווחה רבה בכל צורכי חג הפסח - ישנו ודאי גם סוד המשתקף בסדר הסיפורים ובתוכנם.

אכילת דגים בשבת

עניין מיוחד מצינו באכילת דגים בשבת, רמזים וטעמים לרוב נאמרו בסיבת אכילתם, במג"א (סי' רמ"ב סק"א) כתב בשם תיקוני שבת, שיאכל בכל סעודה מג' סעודות - דגים עיי"ש.

ומובא בקובץ שנה בשנה (שנת תשמ"ד): כל הפוסקים האחרונים בדעה אחת, שאכילת דגים בשבת אינה מצווה לכשעצמה, אלא רק דבר שנתקבל בעם, מפני שבאכילתו יש משום תוספת עינוג למצוות עונג שבת, פרט להגאון רבי משה אשכנזי (ראב"ד בוילנה) שבהגהותיו לספר "בית הלל" (על יו"ד ואה"ע) שחיבר אביו רבי הלל, כתב ביו"ד סי' רי"ח: שאכילת דגים בשבת הוא חיוב גמור מדאורייתא, ולפיכך אם נתייקרו הדגים אפילו עד שליש, מחויבים לקנותם לכבוד שבת כדין הידור מצוה עד שליש.

וכבר תמה עליו הגאון רבי שניאור זלמן מלאדי בשולחן ערוך שלו, הנקרא "שולחן ערוך הרב", (בקונטרס אחרון אות ד') וז"ל: "תמוה מאוד שהרמב"ם והשו"ע השמיטו חיוב דאורייתא. ועוד מי כתיבי דגים באורייתא, וגם מדרבנן אין טעם בדרך הנגלה שיתקנו דווקא דגים. ומה שהזכירו דגים בגמרא בכמה מקומות, היינו למצוה מן המובחר, ולכן מי שאין ידו משגת פטור... אבל הכא עיקר חיוב הדגים הוא משום הידור מצוות עונג, שהרי יכול לענג ג"כ בדברים אחרים חשובים... ומנין לנו להוסיף עוד שליש על ההידור עכ"ד.

טעמים לאכילת דגים בשבת

בבני יששכר כתב (שבת מאמר א' אות יא): טעם למצוה מן המובחר לאכילת דגים בשבת, דהנה אשכחן במעשה בראשית ברכה בג' דברים והם בג' ימים זה אחר זה רצופים, ברכה לדגים ביום ה', וברכה לאדם ביום ו', וברכה לשבת ביום הז', (וסימנך בנאות דש"א ירביצני) (תהלים כג, ב ראשי תיבות ד'גים ש'בת א'דם), והנה חוט המשולש לא במהרה ינתק, אדם (היינו ישראל אתם קרויים אדם (יבמות סא א)) האוכל דגים לכבוד שבת הנה יתברך בברכה המשולשת ולא במהרה תנתק עיי"ש.

אכילת עין הדג

במה שנהגו צדיקים לאכול את עינו של הדג, כתב בישמח ישראל להגה"ק מטשארטקוב ז"ל, לפי שלא השחיתו דרכם במבול, ולזאת אוכלים את עין הדג. (ושם מביא שסיפר הרה"ק רבי יוסף מראדוויל זצ"ל, שפעם אחת בעת היותו בשולחן של הרה"ק מרוזין זצ"ל, והיה דרכו לעמוד מאחורי הכסא, ראה שאוכל את העיניים מהדגים, ועלה בדעתו טעמו של דבר שאוכל את העיניים - שאין הדרך לאכלו, כי הענין שאנו מהדרין לאכול דגים בשבת משום שהדגים לא השחיתו את דרכם לפני המבול וכמאמרם ז"ל כי השחית כל בשר את דרכו חוץ מן הדגים, ולכך אינם צריכים שחיטה כי מתוקנים הם, וידוע אשר העיניים המה סרסורי דעבירה והדגים שלא חטאו נמצא שעיניהם מנוקים וזכים, ולכן בחר הריז'ינער לאכלם, ואז הסתובב הריז'ינער זצ"ל ואמר לו אברך! כוונת אל האמת) (הובא בספר "במשנת רש"י" ריש פר' נח) ויש לציין לדברי החידושי הרי"ם זצ"ל שאמר (ראה שש"ק פר' נח), מפני מה הדגים יש להם חן ועולים על שולחן מלכים, מפני שלא השחיתו דרכם בדור המבול.

אכילת דגים "לאקסנן"

בספר מאור ושמש - מאמרים מלוקטים (עמ"ס חולין ס"ו ע"ב ד"ה תנן התם), בפ' שמיני או תזריע כתב שלדגים "לאקסנן" יש להם סימן טהרה יותר מלשאר דגים טהורים. ואכן הדברי חיים זי"ע הקפיד להיות לו בכל שבת קודש לאקסנן, ופ"א נתארח אצלו בחול הרה"ק ר"מ מראזוודוב ז"ל (ובצאנז אצל הק' הי' המנהג שרק בש"ק ויו"ט ויומי דפגרי, וכל חודש ניסן אכלו דגים גם בחול, או כבוא אליו אדם גדול -רבי), ובאשר לא הביאו דגים להד"ח, אמר הנה כבוא רבי אצלי מביאים לי דגים בכל פעם, ואחר איזה רגעים בא גוי והביא לאקסן גדול, וציוה הד"ח ז"ל לגבאי שלו שיקנה את הלאקסן (שו"ת שיח יצחק סימן קכד). זה היה הוכחה אצל הד"ח שאדם גדול האורח, באשר מן השמים מזמינים לו איש שמביא דגים.

טעם שמקפידים על אכילת דגים בסעודה שלישית

בשו"ת שיח יצחק (סימן קכד) כתב הטעם שבסעודה שלישית מקפידים מאוד על דגים, עפ"י דאיתא בב"ח (או"ח סי' רצ"ב) שלעת מנחת שבת היא עת רצון, באשר אז נתעורר זכות קבלת התורה שהייתה בשבת, כדאיתא פרק רבי עקיבא (שבת פו) דכולי עלמא שבשבת ניתנה תורה, (וי"פ עפ"י טור או"ח (סי' ר"ץ)) שתורה באה בקובלנא, מי יעסוק בה כשיכנסו ישראל לארץ, זה פונה לכרמו, ואמר הקדוש ברוך הוא, כבר נתתי להם השבת שיעסקו בו בתורה, ועי' בילקוט שמעוני ריש פרשת ויקהל, ולזה יל"פ כולי עלמא ע"י שבשבת כולן יעסקו בתורה תמיד עי"ז ניתנה תורה ואין חשש שלא יעסקו בה ובמד"ר ויחי (פרשה צ"ג אות ג') על פסוק 'וידגו לרוב' שישראל נמשלים לדגים, מה דגים הללו גדלין במים כיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצימאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הן ישראל גדלים במים בתורה כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותה בצימאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון. ומהאי טעמא י"ל אוכלים אז הדגים לעורר זכות הזה עכ"ד.

רמז לאכילת דגים בשבת

עוד מוסיף בשו"ת שיח יצחק (שם): הגה"ק מהר"י מדזיקוב בעל עטרת ישועה אמר, שמרומז בתורה אכילת דגים בשבת, "ויאמר משה אכלוהו היום" (שמות טז, כה), דנודע כוונת האר"י זי"ע בספירת העומר, שגימטריא א-ל הוי"ה תיבת היו"ם, וכן תיבת היו"ם בגימטריא דגי"ם, ויאמר משה אכלוהו היו"ם, אכלו דגים כי שבת היום עכ"ד.

(מתוך העלון "משנת רש"י")

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il